

Лора Тасева

**НОВИ ДАННИ ЗА БЪЛГАРСКАТА БОТАНИЧЕСКА
ЛЕКСИКА ОТ ТОПОНИМИЯТА НА
СРЕДНОВЕКОВНА МАКЕДОНИЯ**

Съществена част от съхранените в средновековни византийски и сръбски документи български местни, селищни и речни имена са образувани от апелативни, свързани с растителния свят – приблизително 300 от общо около 2500 географски имена. Преобладават названията на дървесни видове (около 2/3 от всички топоними), което може да се обясни с избора на трайни, значими, добре видими ориентир при именуването на стопанските и географските обекти. Най-често се употребяват производни от *вѣръ*, *крѣша*, *вѣкстъ* и *вѣкѣз*, *гавѣръ*/*гравѣ*, *джѣвъ* и *боукѣ*.

По-интересна обаче за филолога е втората група имена, тези, чиито мотивиращи основи означават някакви други ботанически видове – тревисти или водни растения, храсти. Обикновено именно в тях се откриват апелативи, отсъстващи от старобългаристичните лексикографски наръчници. По-долу ще бъдат разгледани някои топоними от средновековни документи на гръцки и сръбски език, които дават основание да се възстановят незасвидетелствани в българските исторически речници думи с растителна семантика. Тъй като сама по себе си сферата на ботаническата лексика във всеки език е изключително богата, значителна част от думите имат само диалектна или регионална употреба и нерядко едно и също название се използва за различни растителни видове, изчерпател-

ното тълкуване и точното идентифициране на всички свързани с флората местни имена невинаги е възможно. Затова тук интерпретацията на материала се ограничава в рамките на историческия речник, без да претендира за прецизност от гледна точка на ботаниката.

БРЪСТЪ (БРЪЩА), БРЪЩАНЪ

Местните имена (МИ) в Бръщановоу стеноу (1296, Гл. XLVII 225)*, в Бръщановъ стеноу (1296, Гл. XLVII 225) ок. Биволе брдо, а вероятно и Βροστίανιν (1346, Грп), дават основание да се установи присъствието в средновековния български речник на апелатива бръстъ ← прасл. *brstъ 'млади клонки, леторасли за храна на животните' (срв. SlPsl и БЕР). Не е изключено обаче топонимът от сръбските грамоти да произхожда от изчезнала в българския език дума бръщанъ, която се успоредява със срх. брштан, 'бръшлян, площ' (БК). Отсъствието на праславянската лексема *bršъ 'Heracleum sphondylium' от съвременния български и сърбохърватски прави по-спорна връзката на топонима с този растителен вид. Ако гръцкото ро в записа Βροστίανιν действително предава стб. ρъ, а не сонантично ръ, то в него трябва да се види друго ботаническо название – бръщъ, което е известно по руски препис от XII в. на Симеоновия Златоструй (срв. Ср, М)

БЪЗЪ

Общославянската дума бѣзъ попада сравнително късно в кирилската книжнина – прилагателното бѣзѣтъ се среща в украински паметници едва от XVII – XVIII в. (SlPsl). Затова географските имена ниже Бѣзѣницъ (1296, Гл. XLVII 225) – село ок. Берана и Бѣзѣовоу (1320, Д 367) – в Каламария, а може би и съ Бѣзѣвци (1348-53, Зсп 695) – в Тетовско (ако няма антропонимичен произход), трябва да се считат за най-ранните писмени свидетелства за присъствието на корена бѣзъ в речта на средновековните славяни.

БѢЗЪ

Дали в топонимите τὸ Βεζνίχον (1334-40, ByzZ III 268) – в Сярско и τῇ Βεζήνης (1361, Гл. XIV 278) – село в Янинско, се съдържа общославянският апелатив *vęzъ (срв. MIKLOSICH

* Вж. списъка на изворите и речниците в края

1872 – 74: № 725), който не е попаднал в писмените паметници, не може със сигурност да се твърди, защото и в двете форми няма категорични графични доказателства за наличието на *л*, а нейната деназализация през XIV век в Сярско и Янинско не е безспорен факт. Употребата и днес на думата *вез* в Кюстендилско и Петричко все пак подкрепя възможността в посочените названия да се предполага апелативът *казъ* – незасвидетелстваното старобългарско название на белия бряст 'Ulmus effusa'.

ГЛАДИШЬ/ГЛАДЪШЬ

Местното име от Призренско *Гладн(ъ)шекъ долъ* – срѣко Гладншека долъ (1327, MS 87) дава две възможности за обяснение: от руското ЛИ *Гладъшъ*, известно от речника на Тупиков или от апелатив **гладъшъ*, който може да се съпостави със срх. *гладиш* 'вид тревисто растение' (ВК). Ако второто предположение е вярно, лексемата *гладншъ* би могла да се добави и към българския средновековен речник.

ДЕВА(Т)СИЛЪ

Странното за един хребет име – *τὴν ῥάχιν τοῦ Δεβέσιλα* (1300, AXen 87), *ῥᾱχίν τοῦ Δεβέσιλα* (1300, AXen 94), *τοῦ Δεβέσιλα* (1318, AXen 124; 1320-38, AXen 237), *ῥάχιν τὴν λεγομένην Δεβέσιλλαν* (1338, AXen 195) – в Халкидика дава повод в старобългарския ботанически речник да се включи добре познатото днес растително название *девесил* ← *деватъсилъ*. Общославянският произход на композитата **devętsilъ* се потвърждава от паралелите в полски *dziewięsil* (още от XV в.), руски *девясил*, срв. *девесил* (SLPsL).

ДРАКА

Лексемата *драка* отсъства от средновековните книжовни паметници, но за битуването ѝ в речта на българите говори МИ *τὸ Δράτζοβον* (1311, APantel 95, 140), село *Дравѣо на Строуѣтѣ* (1330, Зсп 644), *τὴν Δράτζοβαν τὸ χωρίον* (1348, BzSl VI 176), в чиято основа лежи названието на трънливия храст, образувано от глаголният корен *-*drъ*/-*der*- (стб. *дърати*, *държ*) чрез суфикса -*к*- по модела на *Nomina actionis*/*Nomina acti* като *река*, *клека*, *знакъ*, *зракъ* (срв. SLPsL I:89).

ЖЕГЪЛЪ

Трудно може да се аргументира семантичната връзка на

топонима от Радовишко Жигълоче влато — въ Жиглоке влате (1366, ЗРВИ III 90) със стб. жигълъ 'остен'. Затова пък образуването от същата основа название **воден жегал** на растението 'мръсник, *Potamogeton natans*' (срв. БЕР) би могло да даде името си на едно заблатено място, където вирее. Ако е вярно това предположение, към старобългарската растителна лексика трябва да се добави и апелативът жигълъ раст. 'мръсник'.

кокора

Местното название **Кокорингъ калъ** — са Кокорина кала (1296, Гл. XLVII 225), би могло да получи различни тълкувания. В южнобългарските говори (Маданско, Смолянско, Златоградско) **кокор** означава 'габров храст', но суфиксът -ин-, който се съчетава предимно със съществителни от а-основи, създава известни трудности за тази етимология. От своя страна бълг. диал. **кокора** 'къдрица, кичур' и словен. **кокора** 'кичур' се оказват не особено подходящи в семантично отношение за образуване на географско название. Невероятна изглежда връзката със заетата от тур. **kokar** 'бузина' родопска дума **кокор/кóкар** 'каменистое круто место; каменистое место, порослое бузиной и терновником' (срв. Григорян 1975: 100), както поради словообразователни, така и поради хронологически затруднения. В руски диалекти се среща **коко́ра** 'корен на дърво, пън, изваден с корена; ствол; изкривено или раздвоено дърво; удебелена основа на дърво; кал, буца земя' (СРНГ). Няма пречки — словообразователни или семантични — апелатив със значение, подобно на руското **кокора**, да легне в основата на топоним. Ако се вземе предвид, че апелативът калъ произхожда от лат. *callis* 'лесная тропинка', а не от стб. калъ (срв. за топоними като *Драчев кал* Селишев 1933: 220), съвсем възможно е да става дума за някаква планинска пътека с повалени дървета, изкривени дънери и под. Приемем ли подобно тълкуване, трябва не само да добавим лексемата **кокор** към старобългарския речник, но и да разширим значението му в посока на неговото руско съответствие.

колоу́ха, колоу́шинъ

Поради отсъствието на производни от основата **колоу́х-/колоу́ш-** в южнославянските езици едно вероятно тълкуване на скопския топоним **Колоу́шина лъка** — до Колоу́шинѣ Лоу́ке (1300, Зсп

618), може да се потърси в рус. **колушник** 'кустки колухи' и по този път и да се възстанови стб. апелатив **колоуха** 'вид плевел'.

ЛЕПЕНЪ

Значението 'лист', с което е представено в речниците съществителното **лепенъ** (срв. Мш, Ср), не е особено подходящо за обяснение на топонима от Скопско **Лепеница/Лепенъцъ** — отъ **Лепеница** (1300, Зсп 610), отъ **Лепен'ца** (1300, Зсп 610). Фактът, че в съвременните български говори растението **лопен** е известно и с коренова гласна -е- (**лепен**), а в Кичевско и Тетовско **лепенец** наричат растението **лепка** 'Galium, Bardanae', позволява в посочените местни имена да се търси старобългарски апелатив **лепенъ** с ботаническо значение.

ЛОПУХЪ, ЛОПУШЪ

От праславянския корен *-ler-, но с о-степен на кореновата гласна, е образувано друго растително название: бълг. **лопух**, **лопуш**, **лопуф**, **лопуша**, 'Cappa tomentosa, Lappa Major' (Дебърско, Кюстендилско, Царибродско), словен. **lorûšje**, укр. **лопушя**, рус. **лопушник** (БЕР). Общославянският му характер прави безспорна неговата старинност, а МИ от Скопска Черна гора **Лопушане** (1308, Зсп 477) е най-ранното свидетелство за старобългарските апелативи ***лопушъ** или ***лопухъ**.

ЛИПАРЪ/АРЪ

Средновековното село **Липарино** (1357, Зсп 313) би могло да се отъждестви със с. **Липариново** в Енижевардарско. За отсъстващата в старобългарските речници основа **липар-** съществуват поне две тълкувания. Първото я свързва със срх. **липар** 'липова гора, от която се смъква лико' (ЭССЯ). Наличието на български и сръбски МИ като **Липарска** падина ок. с. **Меляне**, **Михайловградско**, **Липар-брдо** между **Ягодина** и **Багрдан** (ВК), местността **Липар** във **Вранската котловина**. **Липар** в **Банатски хор** (ВК) насочва към топонимичния суфикс -ар-, за който се смята, че е наследен от балканския латински. Не е изключено обаче наставката -ар- да няма топонимичен произход, а да служи за образуване на Nomina collectiva от именни основи, означаващи най-често растителни видове — срв. **лещар** 'лескова гора' в **Кюстендилско** (БЕР).

Според речниците прилагателното лѣскокъ в Бит. 30:37 превежда гр. στύρκινος от στύραξ 'дърво, което дава благо-
вонна смола' (срв. Мш, Ср). Многобройните производни от
корена -лѣск- в разглеждания топонимичен материал обаче
свидетелстват, че в народната реч успоредно е битувала и
лексемата лѣска за назоваване на широко разпространения
храст, раждащ лешници 'Corylus avellana' (срв. БЕР): Лѣска в
Халкидика – τὴν Λεσχάν (1311, APantel 95, 140), τὴν Λεσχᾶν
(1315 – 20, AXer 154; 1320-21, AXer 171, 172), το Λεάσχοу
(1341, Alv IV 51); Лѣсковикъ ок. р. Струма – оу Лѣсковикъ (1348 –
53, ГлXI, 296); Лѣсковница – Λεασχοβίτζας (първата половина
на XII в., ИРАИК I 30, 31, 32; ИРАИК VI 39, 40, 41; 1152,
Alv III 79), Λεασχοβίτζης (1152, Alv III 79, 80, 81), Лѣсковница
(1302 – 09, MS 63; 1328, Зсп 400; 1332, Зсп 403), Λεασχοβίτζον
(1333 – 41, Chil I 276); Лѣсковла – село Лѣсковла (1428 – 29, Зсп
335); Лѣсковлаи ок. Тетово – село Лѣсковлаи (1337 – 46, Chil II
465, Зсп 658), село Лѣсковлаи (1354, Chil II 515, Зсп 427);
Лѣсковницъ/въ потокъ, приток на Пчиня – Лѣсковикъ потокъ (1313 –
18, Сп IV 3); Лѣсковъцъ в Призренско – Лѣсковъцъ (1308, Зсп
408), село Лѣсковъцъ (1348 – 53, Зсп 690), оу Лѣсков'цоу (1395, Зсп
518); Лѣкране в Сярско – Λεστιάνην (1326, Phil 19; 1345, Prodrum
129; 1352, Agr V 112); Лѣкране вер. в Тетовско – подъ Лѣкране
(1346, Chil II 483), село Лѣкран (1360, Зсп 438; 1361, Chil II
564); Лѣкраници ок. Трескавец – во Лѣкраницы (I) (1342, СпМ IV
182); Лѣкраникъ в Албания – Лѣк'раникъ (1348 – 53, Гл XV 287);
Лѣкраница/икна в тема Стримон – τῆς Λεστενιχείας (1335, Xen
69); на Лѣкраници (1336 – 46, Гл XI 135, СпМ IV 122), ъ Лѣкшъ
(1344 – 45, СпМ IV 147). Количеството и разнообразието на
формите, както и гръцките записи с εα за стб. ѣ говорят, че
не може да има съмнение дали изброените местни имена не
са свързани с бълг. диал. леска ← прасл. *-lesk- 'плочеста
скала, камък' (срв. БЕР, Геров), както и, че не може да става
дума за дървото στύραξ, което не се среща толкова често в
българските земи.

мак'ина/мак'ина/мак'ини, мак'инешъ

От МИ в Призренско Мекинашъ (1348 – 53, Гл XV 283), ѿ
Мекинаша (1348 – 53, Гл XV, Зсп 690) представата ни за българ-
ския средновековен речник се допълва с апелатива мак'ина/-та/-и

'люспи, сламки, празни зърна при отсяване на житото, плява'. Фактът, че думата е позната на диалектите както в Източна, така и в Западна България, а и в рус. **мякина** 'слама', укр. **мякина**, пол. **miekiny** (БЕР), слов. **mekina** (Bezlej) потвърждава нейната старинност.

осика, ясика, јесика

Срещу съществителното **ясика** 'трепетлика' в речника на Фр. Миклошич се отбелязва, че думата не е регистрирана в средновековните славянски писмени извори. Три местни имена от сръбски грамоти обаче не само съдържат този апелатив в основата си, но и го представят в три различни прегласни варианта: **Осиковъць** ок. р. Пчиня — низъ **Шсиковъць** (1353, Гл XXIV 244), **Йсика** ок. Коритник, Призренско — на **Йсикоу** (1344, Chil II 477) и **Јсиковъць** долъ в Кичевско — на **Јсиковъць** долъ (1336-46, Гл XI 135, СпМ IV 120). В родопските говори, в Ихтиманско, Габровско, Ботевградско **осика** назовава трепетликата, а в Смолянско — бялата бреза '**Betula alba**' (БЕР). Успоредниците в укр. **осика**, словашки **osika**, срх. **jasika**, словен. **jasika**, **jesika** (Фасм) доказват общия славянски произход на апелатива, чиито най-стари писмени свидетелства са цитираните български местни имена.

роѹн, роѹевъ

МИ Роѹекоу главоу (1328, Сп III 25) — в земи на деспот Хрельо, **Роѹекоу полану** (1348-53, Гл XV 275) — ок. Левово селище и село **Роѹнзворъ** (1349, MS 143) — ок. Крива Паланка трябва да се споменат като най-ранните писмени свидетелства за производни от старобългарското съществително **роѹн** 'растението *Phus cotinus* — тетра, смрадлика' (срв. Геров), което е посочено само от Фр. Миклошич, при това с уточнението, че не се среща в средновековните паметници.

шикала

Неотразено в средновековните писмени паметници е и съществителното **шикала** 'шикалка', но то може да се възстанови по името на едно село в Горни Пилот, което неколкостранно се споменава в Душановата грамота от 1348 — 53 г.; **Шикала**, къ **Шикали**, половина **Шикали**, мѣгѣ **Шикальскѣ**, **Шикальскомъ** мѣгомъ (Зсп 691, 697, Гл XV 286). Заради географската близост е вероятно семантиката на апелатива да се търси в съвременните

югозападни български говори, където **шикля/шикла** е 'плодът на дъба или бука' (Костурско, Воденско, Охридско, Ресенско) или изобщо плодове с дебела черупка (Струга, Охрид), отколкото е посоченото от Н. Геров без ареал на разпространение значение 'шипка; шишарка' (Геров).

ягнѣдница

Руските паметници познават съществително **ягль** 'вид плодове, растения' (срв. Ср), а в съвременния руски **ягла** е 'вид каша', в словенски **jāgla** 'зърно за каша, просо', чеш. **jáhla** и пол. **jaġla** 'просо' (Фасм). Общото в тези значения води към някаква зърнена култура, която е служела за храна. Подобна основа съдържа името на река и селище около Любичня: града **Ягледница** (1348 – 53, Гл XV 273, Зсп 686), оу **Ягледницюу** (1348 – 53, Гл XV 303), истѣе **Ягледница** (1348 – 53, Зсп 686). Ако не беше редкият суфикс *-ed/-ĕd/-ĕd-, топонимите биха могли да се свържат с растението **ягль**. Наличието обаче на този суфикс повежда етимологизацията в друга посока. В Шестоднева са споменати **ягнѣднѣ** 'чернотополіе' (М, Ср). Същата дума е добре позната в словашки **jahneda** 'бяла топола', срх. **jágnèd** 'яблан, черна топола', словен. **jágned**. рус. **ягнядѣ** (срв. Miklosich 1872 – 74: № 173, Фасм). Свидетелство, че нашите предци не само в източните, но и в югозападните земи също са назовавали вид топола ***ягнѣдъ**, дават посочените местни имена. Замяната на **н** с **л** в регистрираните топоними може да се обясни с дисимиляция на **н** поради съседството на носовата гласна **ѣ**.

Разгледаните местни и селищни имена и възстановените чрез тях апелативи разширяват представата за средновековното словно богатство в ботаническата сфера и показват, че македонската топонимия от византийски и сръбски документи е ценен извор за българската историческа лексикография и лексикология.

- Гл XV **Шафарик, Я.** 1862: Хрисовула цара Стефана Душана, којом оснива манастир св. Архангела Михаила и Гаврила у Призрену. — Гласник СУД, XV, 266–310.
- Гл XXIV **Архим. Леонид** 1868: Стара спрска писма. — Гласник СУД, XXIV, 241–266.
- Гл XLVII **Јастребов, И.** 1879: Препис хрисовула на Цетину о манастиру св. Николе на Вранини. — Гласник СУД, XLVII, 219–231.
- Грп **Соловјев, А., В. Мошин.** 1936: Грчке повеле српских владара. — Зборник за историју, језик и книжевност, VII. Београд.
- Д **Дуйчев, И.** 1962=1981: Славянските местни и лични имена във византийските описни книги. — ИИБЕ, VIII (= Проучвания върху българското средновековие. София, 1981, 354–370).
- ЗРВИ III **Соловјев, А.** 1356: Кончански практик. — Зборник радова Византолошког института, III, 89–112.
- Зсп **Новаковић, Ст.** 1912: Законски споменици српских држава Средњега века. Београд.
- ИРАИК I **Успенский, Ф.** 1896: Акт отвода земли монастырю Богородицы Милостивой. — ИРАИК, I, 1–34.
- ИРАИК VI **Petit, L.** 1900: Le Monastère de Notre-dame de Pitié en Macédoine. — ИРАИК, VI, № 1, 25–46.
- Сп III **Стояновић, Љ.** 1890: Светогорски акти, биографије и похвале, летописи и родослови. Типици. Служба св. Сави. Поменици, апокрифи и др. записи. — Споменик СКА, III, 1–57.
- Сп IV **Ковачевић, Љ.** 1890: Светостефанска хрисовула. — Споменик IV, 1–11.
- СпМ IV **Славева, Л., В. Мошин.** 1981: Грамотите на Стефан Душан за манастирот Трескавец. — Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија. Т. IV, Скопје, 55–186.

- Agr V **Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana collecta ediderunt Fr. Miklosich et J. Müller. V. Acta et diplomata monasterium orientalis. Vindobonae, 1887.**
- Alv II **Arhives de L'Atos XVI. 1990: Actes d'Iviron. II. Ed. J. Lefort, N. Oikonomidès, D. Papachryssanthou, avec la collaboration de V. Kravari et d'H. Métrévélis. Paris.**
- Alv III **Arhives de L'Atos XVIII. 1994: Actes d'Iviron. III. Ed. J. Lefort, N. Oikonomidès, D. Papachryssanthou, V. Kravari, avec la collaboration d'H. Métrévélis. Paris, 1994.**
- APantel **Arhives de L'Atos XII. 1982: Actes de Saint-Pantéléemon. Edition diplomatique par P. Lelmerle, G. Dagron, S. Ćirković. Paris.**
- AXen **Arhives de L'Atos XV. 1986: Actes de Xénophon, Ed. D. Papachryssanthou. Paris.**
- AXer **Arhives de L'Atos III. 1964: Actes de Xéropotamou. Ed. diplomatique par J. Bompair. I-II. Paris.**
- Byzsl VI **Laskaris, M. 1935: Actes serbes de Vatopédi. - Byzantinoslavica, VI, 166-185.**
- ByzZ III **ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, II. 1894: Αἱ Σέρραι καὶ τὰ προάστυα, τὰ περὶ τὰς Σέρρας καὶ ἡ μὲν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. - Byzantinische Zeitschrift, III, 225-329.**
- Chil I **Actes de L'Atos V. 1911: Actes de Chilandar. Publ. L. Petit et V. Korabiev. Actes Grecs. - BB, XVII, Приложение № 5.**
- Chil II **Actes de L'Atos. V. 1915: Actes de Chilandar. Actes slaves. - BB, XIX, Приложение № 1.**
- MS **Miklosich, Fr. 1858: Monumenta serbica spectantia historiam Seeriae, Bosnae, Ragusii. Viennae.**
- Phil **Actes de L'Atos VI. 1913: Actes de Philothée. Publ. W. Regel, E. Kurz et V. Korabiev. - BB, XX, Приложение № 1.**
- Prodrom **Guilou, A. 1955: Les archives de Saint-Jean-Prodrome sur le mont Menece. (Bibliothèque Byzantine. Documents 3). Paris.**
- Xen **Actes de L'Atos I. 1903: Actes de Xénophon. Publ. L. Petit et V. Korabiev - BB, X, Приложение № 1.**

РЕЧНИЦИ

БЕР	Български етимологичен речник. Т. I–IV. 1971 – 95. София.
В	Востоков, А. 1859 – 64: Словарь церковнославянского языка. Т. I–II. Москва.
Геров	Геров, Н. Речник на българския език. Т. I–V. 1895 – 1904. Допълнение от Т. Панчев. 1908. (Фототипно изд. София, 1975 – 78).
Дн	Даничић, Ђ. 1863 – 65: Рјечник из книжевних старина српских. Т. I–III. Београд.
Ср	Срезневский, И. 1890 – 1912: Материалы для словаря древнерусского языка по письменным памятникам. Т. I–III. Санкт-Петербург.
СРНГ	Словарь русских народных говоров. Т. I–XXII. 1865 – 87. Москва–Ленинград.
У	Словник старукраїнської мови XIV – XV ст. Т. I–II. Київ, 1877 – 78.
Фасм	Фасмер, М. 1864 – 87: Этимологический словарь русского языка. Перевод с немецкого и дополнения. О. Н. Трубачева. Москва.
ЭССЯ	Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд. Под ред. О. Н. Трубачева. Москва, 1974.
Bezljaj	Bezljaj, F. 1982 – 95: Etimološki slovar slovenskega jezika. Т. II–III. Ljubljana.
Glonar	Glonar, J. 1936: Slovar slovenskega jezika Ljubljana.
М	Miklosich, F. 1862 – 65: Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum. Wien.
SA	Sadnik, L., R. Aitzetmüller 1955: Handwörterbuch zu den altkirchenslavischen Texten. Heidelberg.
SJS	Slovník jazyka staroslovenského. 1959. Praha.
SIPsL	Słownik prasłowiański. Т. I – III. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1974 – 79.

ЛИТЕРАТУРА И СПРАВОЧНИЦИ, ИЗПОЛЗВАНИ ПРИ ЛОКАЛИЗИРАНЕТО НА ТОПОНИМИТЕ

Григорян 1975: Э. Григорян. Словарь местных географических терминов болгарского и македонского языка. Эреван.

Займов 1967: Й. Займов. Заселване на българските славяни на Балканския полуостров. Проучване на жителските имена в българската топонимия. С.

Займов 1975: Й. Займов. Български географски имена с -јь. С.

Иванов 19176: Й. Иванов. Населението в Югоизточна Македония (Сърско, Драмско и Кавалско). С.

Иванов 19256: Й. Иванов. Българо-албанската етнична граница. — МПр, I, № 4, 36–48.

Иванов 1982: Й. Иванов. Местните имена по Долна Струма и Долна Места. С.

Кънчов 1898=1970: В. Кънчов. Град Скопие. Бележки за неговото настояще и минало. — Пер. сп., LV–LVI, 1–156. (= Избрани произведения. Т. II. С., 71–72).

Кънчов 1900: В. Кънчов. Македония. Етнография и статистика. С.

КЪНЧОВ 1911: В. Кънчов. Орохидрография на Македония. С.

Мутафчиев 1925: П. Мутафчиев. Сръбското разширение в Македония през средните векове. — МПр, I, № 4, 1–27.

Пјанка, 1970: В. Пјанка. Топономастика на Охридско-Преспанскиот базен. Скопје.

Пурковић 1938: М. Пурковић. Попис црква у старој српској држави. Скопје.

Пурковић 1940: М. Пурковић. Попис села у Седњевековној Србији. — Годишњак Скопског филозофског факултета 1939 – 40, IV, 1940, № 2.

Селишев 1933: А. Селишев. Славянское население в Албании. С.

Hahn 1869: J. Hahn. Reise durch die Gebiete des Drin und Wardar im Auftrage der Kaiserl. Akademie der Wissenschaften, unternommen im Jahre 1863 I–III. Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Klasse. XV, XVI. Wien.

Miklosich 1872 – 74: FR. MIKLOSICH. Die slavische Ortsnamen aus Appellativen. I–II. Wien.